

Disco. Smilende i Pyongyang. Traavik blir av mange beskyldt for å være en «nyttig idiot» for det undertrykkende regimet. FOTO: PRIVAT

Traavik har bragt elementer fra vestlig pop-kultur til Nord-Korea og nord-koreanske uttrykk til Norge. Kulturrådet har støttet mye av arbeidet. FOTO: PRIVAT

sosialdemokratisk statsminister sier han vurderer å sende militæret til forstedene for at de skal slutte å bombe politistasjoner der. Da går det ikke lenger an å fornekte at de kanskje har tatt inn en del folk de ikke burde. Men det måtte liksom komme dit.

– Kan du se noe beundringsverdig i Sveriges innvandringspolitikk de siste årene?

– Nei. Det er naivt, og faktisk ganske nedlatende. Å insistere på at de som kommer er barn – tenk på «oktoberbarna», som det heter i Norge. Det er ressurssterke mennesker, som tross alt har kommet seg hit fra Langtvekkistan. Enhver tolvåring jeg kjenner vil ha seg frabedt å bli kalt barn.

En dårlig batmanskurk

Han bretter opp skjorten og viser frem dagens T-skjorte. Med de samme black metal-aktige bokstavene: «Kulturprofilen». Det er svensk presses anonymiserte betegnelse på en, vel, kulturprofil, som i metoo-kampanjen er pekt ut av flere kvinner og beskyldt for grov trakassering.

– Hvorfor går du med den?

– Det er noe med nyhetsspråket. «Kulturprofilen», det høres jo ut som en dårlig batmanskurk. Men jeg ville vel neppe bli trodd hvis jeg sa at jeg ikke likte å provosere dem jeg mener fortjener det, sier han.

– Metoo er som de fleste revolusjoner, det startet med at noen svin fikk som fortjent, men ender som en heksejakt på annerledes tenkende. For meg er selve navnet metoo ufrivillig selvavslørende.

Han stikker fingeren masete i været.

– Me too, me too – jeg vil også ha oppmerksomhet! Det er et paradoks at den feminisismen som har kommet til orde gjennom metoo hevder at kvinner er sterke, samtidig som det som fremstilles som et overgrep bare blir det hvis kvinnen regnes som i mindre stand til å ta vare på seg selv og si nei.

– Har du noen eksempler?

– Jeg synes det var ufrivillig komisk da norske filmregissører liksom gikk ut og sa at dette hadde skjedd på deres vakt. Hva slags mannsrolle er det? Man bekrefter seg selv som en som skal passe på sine kvinnelige skuespillere. Den siste gruppen som har meldt seg på i Sverige er

arkeologene. *Utgravning pågår*, er hashtaggen. Kanskje jeg er fordomsfull, men jeg ser ikke for meg at seksuell trakassering er spesielt utbredt blant arkeologer.

– Kanskje jeg er fordomsfull også, men teaterverdenen har vel vært en skikkelig svinesti?

– Jeg kan bare uttale meg om det jeg har sett og ikke sett. Men mitt inntrykk er at det er et lite antall mennesker som har vært ansvarlig for mye.

Jakt på oppmerksomhet

Snart flykter han fra Sverige. Familien har kjøpt hus i Bergen, hvor han vokste opp fra han var ti.

Det er en skikkelig klisjé, unnskylder Traavik. Men moren hans forteller altså at han som liten, etter bare noen dager i barnehagen, var i gang med å instruere de andre barna, gi dem roller i små oppsetninger. I familieselskaper leste han egne fortellinger høyt. Selvtilliten var aldri et problem.

– Jeg kan ikke skryte av å ha overvunnet store hindringer i livet, sier han om middelklasseoppveksten.

– Men jeg er skilsmissebarn, og vokste opp med en stefar som er far til min bror. Min biologiske far og jeg har et veldig godt forhold nå. Men tendensen min til å ville utfordre, provosere, få oppmerksomhet – det er sikkert en bekreftelse der jeg søker, som har med farsfiguren å gjøre. Uten å synke altfor langt ned i psykologdivanen.

På 80-tallet, mens nordmenn flest så til USA, var Traavik trukket mot Østblokken. Han studerte regi i Moskva, og havnet farlig nær kulene da Boris Jeltsin sendte tanks mot parlamentet i 1993. Ambassaden hadde ringt rundt til nordmenn i byen og bedt dem holde seg innendørs, sier han.

– Det var en uimotståelig invitasjon til å gå ut og se hva som skjedde.

Farlig kunst?

Den mest alvorlige kritikken mot Traaviks Nord-Korea-kunst, handler om at han har satt sine samarbeidspartnere i fare. I Nord-Korea kan hele familier ende i gulag-aktige leire for en forbrytelse som å brette et avisbilde av Kim. Straffer kan vare i tre generasjoner, ifølge en rapport

fra den internasjonale juristforeningen IBA i fjor. Før Kardemomme-forestillingen i Bergen advarte avhopperen Jihyun Park mot at de nordkoreanske barna – og familiene deres – kunne være i fare. «Selv om de gjør ti ting riktig, men bare én ting feil, vil de fortsatt bli straffet», sa hun til TV2.

– Er du redd for at noen har fått alvorlige problemer?

– Det er alltid en vurdering, men jeg har ingen grunn til å tro at det har skjedd. De fleste jeg har samarbeidet med, har jeg jo jobbet med over mange år. Så lenge mine nordkoreanske venner og kolleger ikke gir uttrykk for at noen lider på grunn av dette, må jeg velge å stole på det. Og de må stole på meg, at jeg ikke gir prosjektene uttrykk som kan tolkes for undergravende. Den balansegangen mener jeg at jeg alltid har klart.

– I det klimaet du beskriver i Nord-Korea nå, kan det vel tenkes at de som har vært utenlands vil bli sett på med større skepsis. Du har vel utsatt en del mennesker for en potensiell risiko?

– Ja, inkludert meg selv. Jeg har ikke utsatt folk for risikoer de selv ikke var klar over, og i stand til å velge om de ville ta.

– Men barn kan jo i hvert fall ikke vurdere det?

– Igjen blir spørsmålet: hvor drakonisk tror man regimet er? I Pyongyang traff jeg barn igjen to år etter at de var i Norge. Så kan man tenke at de er fødd opp og stelt og kjørt fra fangeleiren for å vises til meg. Men da ender du i et fengsel av mistenksomhet.

– Er du utøvende kunstner også når du snakker om Nord-Korea i intervjuer?

– Hvis jeg ikke skal redusere det grenseoverskridende verket ned til et slags politisk standpunkt, må jeg bli i en flertydighet. Men jeg har ikke konstruert masse synspunkter jeg egentlig ikke har. Det er fortsatt genuint.

Bøyer hodet for Kim

Turen til Nord-Korea i fjor høst kan ha blitt hans siste. Tilliten hos vertskapet er ikke sterk nok lenger, mener Traavik, og skylder på den skjerpede antivestlige tonen. En av hans kontakter har til og med truet ham på livet, forteller han.

På starten av besøkene har Traavik gjennomgått et slags rituale. Med andekting mine har han gått opp til de enorme bronsestatuene av tre generasjoner Kim. Der har han bøyd hodet for diktatorene og lagt ned blomster. Prinsipielt er det selvfølgelig galt, har han sagt i et foredrag – men så prinsipiell kan man ikke være.

– Er det noen du ikke ville ha bøyd hodet for, for å kunne gjennomføre det du ønsket kunstnerisk?

– Nei, jeg kan ikke helt se for meg hvem det skulle vært, sier han og ser ut til å tenke seg nøye om.

– Men la oss forfølge det. Ville jeg sagt sieg heil til Hitler i Nürnberg i 1936? For å beholde den nødvendige tilliten til reformvillige krefter inne i systemet, ved å signalisere at jeg er til å stole på? Definitivt. En gest er en gest.

– Det er bare teater?

– Hverken mer eller mindre.